

Розділ 2. ПІДПРИЄМСТВО ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕПОХИ: СУЧАСНА ПАРАДИГМА ТА ВИЗНАЧАЛЬНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

*Л. А. Азьмук, к.е.н., доцент,
доцент кафедри стратегії підприємств,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
e-mail: azmukl@gmail.com;
О. М. Щербатюк, к.е.н., доцент,
доцент кафедри стратегії підприємств,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
e-mail: shcherbatyuk@ukr.net*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ВЕРТИКАЛЬНИХ І ГОРИЗОНТАЛЬНИХ КОНТРАКТІВ ФІРМ

**Азьмук Любовь,
Щербатюк Елена
Организационные формы
вертикальных и горизонтальных
контрактов фирм**

**Azmuk Lubov,
Shcherbatyuk Olena
Organizational forms of horizontal
and vertical firms' contracts**

Зміна парадигми розвитку економіки в умовах глобалізації визначає необхідність інтенсивного становлення різних форм інтеграційних відносин підприємств. Розглянемо особливості інтеграційних процесів та організаційні форми вертикальних і горизонтальних контрактів фірм в економіці України.

Традиційно виділяються такі форми інтеграційних відносин фірм залежно від ступеня контролю активної (домінуючої) фірми над власністю: відносини повної (традиційної) інтеграції, як результат придбання однієї фірми іншою; відносини часткової (неповної) інтеграції, що передбачають участь у власності інтегрованих фірм; відносини квазіінтеграції (формальної інтеграції), які означають наявність контролю над ринковою поведінкою формально самостійних фірм; відносини, що виникають у результаті укладання коротко- та довгострокових контрактів [1].

Згідно із господарським кодексом України, у вітчизняній практиці використовуються такі організаційні форми інтеграції фірм: трести, конгломерати, концерни, картелі, фінансово-промислові групи, синдикати, консорціуми [2]. У світовій практиці розповсюдженими є стратегічні альянси, мережеві організації, віртуальні організаційні структури.

Основним способом створення вертикально інтегрованих структур слугують злиття і поглинання. В останні роки в Україні, як і за кордоном, спостерігалось різке зростання кількості злиттів і поглинань компаній поряд із збільшенням вартості угод. Так, у 2005 р., за даними статистики, вартість завершених угод становила 2,9 млрд дол., у 2006 р. ця цифра зросла до 4,9 млрд дол., у 2007 р. — до 15,3 млрд дол. У 2008 р. у зв'язку із світовою фінансовою кризою ринок «просів» до 3,7 млрд дол., і у 2009 р. становив лише 200 млн дол., а з початку 2013 р. зафіксовано близько 40 трансакцій на суму 3,7 — 4 млрд дол. Проте аналітики наголошують, що більшість угод M&A все ще залишаються вимушеними, пов'язаними з економічною кризою [3, с. 68—82].

Дослідження інтеграційних процесів в українській промисловості показують, що абсолютними лідерами по вертикальних злиттях є підприємства важкої промисловості, зокрема, компанії гірничо-металургійного комплексу; переважна ж більшість горизонтальних угод спостерігається в будівельній, деревообробній, харчовій, телекомунікаційній галузях.

Найбільш централізованою організаційною формою відносин повної горизонтальної інтеграції фірм виступає трест. Така форма монополістичних об'єднань у національному масштабі представлена будівельною галуззю (ПАТ «Трест Київпідземшляхбуд — 2», ПАТ «Трест Київміськбуд — 1», ПАТ «Трест Житлобуд — 1», ЗАТ «Трест Стахановшахтобуд»).

Відносини повної вертикальної та конгломератної інтеграції реалізуються внаслідок утворення фінансово-промислових груп. Провідною фінансово-промисловою групою України є компанія «Систем Кепітал Менеджмент», у якій домінування підприємств важкої промисловості (гірничо-металургійних, енергетичних, машинобудівних тощо) поєднується із збільшенням частки постіндустріальних напрямків діяльності (фінансового, телекомунікаційного, медійного, ін.). Найпоширенішим видом фінансово-промислових груп виступає концерн як об'єднання різногалузевих фірм, підпорядкованих фінансовим структурам. В Україні ПАТ «Концерн Стірол» — найкрупніший виробник мінеральних добрив, який постачає на ринок 3 % світового експорту аміаку і карбаміду, полімерних матеріалів і виробів із них.

Відносини часткової інтеграції фірм проявляються у таких організаційних формах, як консорціуми, асоціації. Консорціум «Альфа-Груп» — одна із найкрупніших російських фінансово-промислових груп, яка в Україні прямо чи опосередковано володіє активами у галузі зв'язку, нафтогазовому комплексі, фінансо-

вому секторі. Асоціація «Меблідеревпром» охоплює 39 меблевих, деревообробних підприємств та організацій України, які переробляють 25 % усієї заготовленої в країні деревини.

Питання об'єднань фірм в Україні регламентуються господарським кодексом України, Законом України «Про захист економічної конкуренції». Серед основних проблем вітчизняного державного регулювання вертикальних і горизонтальних контрактів виділено складність інтерпретації тих чи тих форм обмеження конкуренції, виявлення зв'язку між укладанням контрактів і негативними наслідками для конкуренції тощо. Такі проблеми поряд із існуючими тенденціями активізації процесів концентрації підприємницької діяльності в Україні підтверджують необхідність здійснення подальших досліджень стосовно питань вертикальної і горизонтальної взаємодії вітчизняних фірм, а також інших типів їхньої стратегічної поведінки.

Література

1. Рой Л. В. Анализ отраслевых рынков: [учебник] / Л. В. Рой, В. П. Третьяк. — М.: ИНФРА — М, 2008. — 442 с.
2. Господарський кодекс України. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Березянюк Т. В., Ваганова О. В., Руднік Р. В. Проблеми державного регулювання діяльності малих підприємств: Наук.-метод. посіб. / Т. В. Березянюк, О. В. Ваганова, Р. В. Руднік / За ред. Березянюк Т. В. — К.: ІПДО НУХТ, 2012. — 120 с.

І. В. Бродюк,
старший викладач кафедри економіки підприємств,
Київський національний університет технологій та дизайну,
e-mail: iriva2003@ukr.net

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ЯК УМОВА СТИЙКОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Бродюк Ирина
Инвестиционная стратегия
как условие устойчивого
развития предприятия

Brodyuk Iryna
Investment strategy
as a precondition for sustainable
development enterprise

Темпи змін, що відбуваються в українській економіці, потребують постійного коригування діяльності підприємства. Оптима-